

Critic's Point

Φλάουτο-κιθάρα: γοητεύουσες προτάσεις
Ἐνάτη Μπετόβεν ἐν ΚΟΑ: ἀπογοήτευση...

37/2015.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΠΟΛΥ ΤΕΡΠΙΝΟΤΕΡΕΣ τῶν ἀκροαμάτων τύπου «Μεγάλες Ὀρχήστρες» ἢ «Ἀνατέλλοντα ἀστέρια», συνήθως κινουμένων σὲ ρεπερτόρια συμβατικά καὶ μικρῶν ὀριζόντων κατὰ τὸ πρόσφατο ἀκόμη παρελθὸν ἐνὸς Μεγάλου Μουσικῆς (μὲ μέλλον ἀνησυχητικά ἀόδηλο), εἶναι ἐκδηλώσεις σὲ αἰθουσες μικρές, κάποτε μὲ διψήφιο ἀριθμὸ ἀκροατῶν. Ἐκεῖ ἐμφανίζονται θαυμάσιοι Ἑλληνες ἐρμηνευτές μὲ προγράμματα περιλαμβάνοντα καὶ ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ ἄγνωστη ξένη, εὐεργετικά διεγείρουσα πνεῦμα καὶ αἰσθήσεις μὲ τὸ μοναδικὸ ἐκεῖνο βουβὸ ἐρώτημα «καὶ τώρα τί θὰ γίνεῖ παρακάτω;». Σὲ τέτοια προγράμματα ὤφειλε νὰ ἔχει ἐξοικειώσει τὸ κοινὸ ἀπὸ καταβολῆς του τὸ Μέγαρο Μουσικῆς. Ἄν ποτὲ τὸ κάμει πιθανότατα ἐμεῖς δὲν θὰ ζοῦμε...

Ἰδεώδους πρωτοτυπίας ὡς σύνθεση προγράμματος, ἐντιμότητα καὶ ἀξιέπαινο ὡς συνολικὸ ἐρμηνευτικὸ ἀποτέλεσμα, ὑπῆρξε τὸ ρεσιτάλ τοῦ Νίκου Νικόπουλου, ἀ' φλάουτου τῆς ὀρχήστρας τῆς Λυρικῆς καὶ τοῦ κιθαριστοῦ Νίκου Ζάρκου (γ. Καβάλα, 1981), ἀμφοτέρων εὐφήμως γνωστῶν γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἤχου, τὴ μουσικότητα καὶ τὴν εὐσυνείδητη διείσδυση στὸ ἐκάστοτε ἐρμηνευόμενον μουσικὸ κείμενο. Μόνη μας παρατήρηση αὐτῆ τῆ φορά: ὁ ἠχητικὸς ὄγκος τοῦ φλάουτου (ἀριστερᾶ) ἦταν αἰσθητὰ μεγαλύτερος τῆς κιθάρας (δεξιᾶ), χωρὶς ὅμως καὶ ἀπὸ τὰ δύο ὄργανα νὰ μᾶς ξεφεύγει ἡ παραμικρότερη νότα καὶ, πολὺ περισσότερο, ἡ ἐκφραστικὴ ἀπόχρωση. Τέσσερα ἔργα, ἐξ' ὧν τὸ πρῶτον ἑλληνικόν, ἀπέδειξαν περίτρανα τὸ διαχρονικὸ καὶ αἰεζῶο τοῦ νεοκλασικισκοῦ, εἰς πείσμα διαφόρων «πρωτοπορειῶν καὶ «-ισμῶν».

1. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ, ΑΝΔΡΕΟΥ (1910-1989): *Σονατίνα* για φλάουτο και κιθάρα, έργο ΑΚΙ ¹ 150 (1962). Καίτοι χρονολογικά ανήκει στην περίοδο 1953-65, όπου ο συνθέτης, ακολουθούσε, λέγεται «δωδεκάφθογγο και νεότερες τεχνικές», το έργο αποτελεί εξώφθαλμα εξαίρεση από τα ως άνω: α' μέρος άβίαστης ροής σε μιá «τροπικότητα» με κλίμακες συχνά λιπόφθογγες· β' μέρος: άπεριπτο σόλο κιθάρας, στην πεντάφθογγη άνημιτόνιο κλίμακα, κατ' έξοχήν γνώρισμα τής κινεζικής παραδοσιακής μουσικής, καταλήγει σε κάπως μακρηγορούσα αντίστιξη των δύο όργάνων. Κατακλειδα, ένα Allegro vivace, όμολογουμένως εύρηματικότατο. Έλληνικό έργο άξιο πολύ συχνότερων ακροάσεων. Ευτυχημένα νιάτα του Γ.Α.Π.

2. ΚΑΣΤΕΛΝΟΥΟΒΟ-ΤΕΝΤΕΣΚΟ, ΜΑΡΙΟ [Castelnuovo-Tedesco, Mario, 1895-1968]: *Σονατίνα*, ορ. 205, τρία μέρη (1965). Α' μέρος. Α' μέρος: έξ' άρχής φαντασία πολύ εύρύτερη του προηγθέντος. Φόρμα διθεματικής σονάτας; έναρκτήριο πεντάφθογγο θέμα σε γλυκό cantabile «άνοίγει πανιά» άπάγοντας σε ένα δεύτερο θέαμα, έναυσμα γοητευτικού διαλόγου φλάουτου-κιθάρας. II. Μια όφαιότατη «σισιλιάνα πού, όμως, δέ συγκρίνεται με τήν ανεπανάληπτη του Φωρέ για τή μουσική σκηνης του Πελλέας και Μελισσάνθη του Μαίτερλινκ. III. Συνδυάζει χάρη και χαρά, γούστο και τέρψη. Άξίζει καλλιτέρας γνωριμίας ό συνθέτης. Λ.χ. ποιός ξέρει ότι το 1930-53 έγραψε 11 όρχηστρικές εισαγωγές για ισάριθμα σαιξπηρικά έργα, σπανίως από τα γνωστότερα;

3. ΛΗΜΠΕΡΜΑΝ, ΛΟΥΓΕΛΛ [Liebermann, Lowell, γ. Νέα Υόρκη, 1961). Άμερικανός συνθέτης, πιανίστας και μουσικός. γνωστότατος στις Η.Π.Α. και άξιολογότατος, κρίνοντας από τή *Σονάτα* για φλάουτο και κιθάρα, ορ. 25, (1988), σε δύο μέρη. Α' μέρος: Όφαια καντιλένα σε «μεμακρυσμένες» τονικότητες, καταλήγουσε σε άλυσσο γοητευτικων μελισμάτων, ύπαινίσσεται ό,τι θα λέγαμε «μεγάλη διάσταση» με δύο μόνον όργανα και βαθμιαία απογειούται σε όφαιότατο

¹ ΑΚΙ = Άριθμός Καταλόγου Ί(νστιτούτου) (Έ)ρευνας (Μ)ουσικής & (Α)κουστικής. Βλ. Γιάννη Ά. Παπαϊωάννου: *Πλήρης Κατάλογος Έργων*, δίγλωσσος (άγγλ. και έλλ.), σύνταξη και έπιμέλεια Κώστας Μόσχος, Χάρης Ξανθουδάκης. Έκδ. Phipip Nakas Sons Music House (β' έκδ. Άθήναι 1991).

κορύφωμα. Β' μέρος, σε μέτρο 12/8 (ή τριήχων σε μέτρο 4/4) αρχίζει με την κιθάρα, αφήνοντας έντυπώσεις έξ' ίσου σαγηνευτικές.

4. ΝΤΑΪΑΝΣ, ΡΟΛΑΝ [Dyens, Roland, γ. 19.19.1955]: Γάλλος κιθαριστής. συνθέτης έργων για κιθάρα κυρίως, καθηγητής στο παρισινό Ώδείο (Conservatoire). *Traveling Sonata* (Σονάτα ταξιδιάρικη, θα εξελληνίζαμε τον τίτλο: α' έκτ. Νέα Υόρκη, 11 Άπρ. 2008): τρία μέρη, με τίτλους τρεις πόλεις των οποίων αποτελούν υποκειμενικότητες άναμνήσεις του συνθέτου—τουλάχιστον για κάποιον που δεν τις έχει επισκεφθεί: Bellinzona, Mottola και Ankara. Η πρώτη είναι η πρωτεύουσα του ιταλόφωνου ελβετικού καντονίου Τιτσίνο. Η δεύτερη είναι ιταλικό λιμάνι με θέα σε όλο τον κόλπο του Τάραντος. Τρίτη ή Άγκυρα, πρωτεύουσα της Τουρκίας. Ο τίτλος μόνον θυμίζει τις *Escalles* (εξέλλ. *Σκάλες ταξιδιού*, 1922) του Ζακ Ίμπέρ [Jacques Ibert, 1890-1962] : I. Ρώμη-Παλέρμο. II. Τύνις-Νέφτα. III. Βαλένθια. Τις μετέδιδε τακτικά το παλιό καλό προχουντικό και προχατζιδάκειο ΕΙΡ... Άνεξαρτήτως των τίτλων, που μπορούσε να είναι κάλλιστα...Κανμπέρα, Σαμπόρο και Μάνταλαιύ, το έργο του Νταϊάνς αποτελεί μὴ προγραμματική μουσική, **ώραιότατη**, που ξανάκουσα ευχαρίστως στο You Tube: I. Μπελλιντσόνα: ωραιότατο ψευδατονικό σόλο κιθάρας, διαδέχεται υπέροχα αναπτυσσόμενη, διατονική καντιλένα φλάουτου, με συνεχῆ διαστήματα. Έπεται συναρπαστικός μορφολογικά διάλογος των δύο οργάνων, και κατακλείδα. II. Μόττολα: Δίς επαναλαμβανόμενο μικροθέμα φλάουτου απογειούται σε πλατειά μελωδία. Είσοδος της κιθάρας με τὴ θεματική αὐτὴ σύλληψη σε κανόνα. Ωραιότατα **ανάπτυγμα** και κορύφωμα, σόλο κιθάρας και κατακλείδα με **άλαργινή**, **άκρως** **ἀμφίβολη** **υπόμνηση** της αρχικῆς ιδέας, κλείνει συμμετρικά τὴ φόρμα. III. Άγκυρα. Πολύπτυχο που αρχίζει και τελειώνει με **ὁμοειδῶς** **γρήγορους** **ρυθμούς**: μόνο χάρη στον τίτλο, θυμίζουν τουρκικά παραδοσιακά ὄργανα. Ενδιαμέσως **ἀργὸ** **νωχελικό** σόλο κιθάρας και κατόπιν διάλογος των δύο οργάνων.

Χάσαμε ὥρες στο Διαδίκτυο, αναπληρώνοντας **ἀπαράδεκτα** κενὰ προγράμματος: συνθέτες χωρίς χρονολογίες γεννήσεως-θανάτου, μόνον με τὰ αρχικά των μικρῶν ὀνομάτων, έργα χωρίς χρονολογίες. Αντίθετα μᾶς φλόμωσε ἡ αὐτάρεσκη βιογραφικὴ μακρηγορία των ἐκτελεστῶν! (Ωδείο Φίλιππος Νάκας, 7.12.2015).

* * *

ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΥΝΑΥΛΙΑ τῆς Κ.Ο.Α. γιὰ τὸ 2015. χαρήκαμε σὲ μιὰν ἠχητικὰ ἀβρότατη, νοηματικὰ πεντακάθαρη, ρυθμικὰ ρέουσα καὶ σφριγηλὴν ἐρμηνεία, ὠραιότατου, πλήν σχεδὸν «ἀγνώστου», σπανιότατα ἀκουομένου ἔργου τοῦ ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΒΑΝ ΜΠΕΤΟΒΕΝ [Ludwig van Beethoven, 1770-1827], στὸν ὁποῖον ἀφιερωνόταν ἡ ὅλη ἐκδήλωση. Πρόκειται γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ «Βασιληᾶς Στέφανος», ἔργο 117, μι ὕφ. μείζ. (1811), ἀπὸ τὴ μουσικὴ πού συνέθεσε ὁ Μπετόβεν γιὰ τὸ ὁμώνυμο θεατρικὸ ἔργον τοῦ γερμανοῦ συγγραφέως Αὐγούστου φὸν Κοτσεμποῦε [August Friedrich Ferdinand von Kotzebue, 1761 – 1819], πού ἐγκαινίασε τὸ 1811, ἓνα θέατρο τῆς Βουδαπέστης κτισμένο ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φραγκίσκο Α' τῆς Αὐστρίας. Ὁ βασιληᾶς τοῦ τίτλου εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς Οὐγγαρίας Στέφανος Α' (περ. 975-1038· στέφθηκε βασιληᾶς τῆς Οὐγγαρίας ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1000). Τὴν ὅλη παρτιτούρα ἀποτελοῦν ἡ εἰσαγωγὴ καὶ 9 ἄλλα μέρη, γιὰ χορωδία καὶ ὀρχήστρα, ἐκτελούμενα ἀκόμη σπανιότερα. Παίχθηκε μὲ ἄψογην αἴσθησή ροῆς, ὀλοκληρωμένης μορφῆς καὶ συνόλου, μὲ πλήρη ἀναγλυφικότητα τῶν τριῶν θεματικῶν στοιχείων: δύο ἐμφατικὲς κατιούσες τέταρτες, ἓνα σόλο φλάουτου καὶ ἓνα θέμα ξυλίνων πνευστῶν: προσφέρει τέρψη καὶ ἀνάταση διαφορετικὲς ἴσως ἀπὸ τίς εἰσαγωγῆς «Ἐγκμοντ», «Κοριολάνος», «Φιντέλιο» καὶ τίς τρεῖς «Λεωνόρες» ἀλλὰ καθόλου κατώτερες. Εἰλικρινὰ χαρήκαμε τὸ ἔργο καὶ τὴν ἐκτέλεσή του, ἀντίθετα μὲ τὸν «κράχτη» τῆς βραδιάς τὴν περιώνυμη Ἐνάτη Συμφωνία, ρε ἐλ. σε 4 μέρη, γιὰ 4 σολίστ, χορωδία (οἱ φωνῆς μόνο στὸ Φινάλε) καὶ ὀρχήστρα: ἀ' ἐκτ. Βιέννη, Theater am Kärntnertor, 7 Μαΐου 1824).

Ἄδυνατῶ ἐντελῶς νὰ καταλάβω τί ὀδήγησε στὴ μεταμόρφωση τοῦ ἀριστουργήματος, σὲ σεισμογενὲς ἐρείπιο. Ἀρχιμουσικὸς τῆς συναυλίας εὐφῆμως μνημονευθεὶς γιὰ ὅλες τίς ἐπιδόσεις του πού ἔχουμε ἀκούσει, ὁ κ. Στέφανος Τσιαλῆς, καλλιτεχνικὸς διευθυντὴς τῆς Κ.Ο.Α. Μήπως ἡ ἀντιπαράθεση τεραστίου σώματος ἐγγόρδων. (6 κοντραμπάσα, σὰν νὰ παιζόταν Μάλερ ἢ Μπροῦκνερ), ἢ ἐμφανῶς «πειραγμένα» τέμπι; Ὅπως ὁποῦτε μιὰ κομψότατη κινησεολογία ἀρχιμουσικοῦ, βρέθηκε σὲ πλήρη ἀναντιστοιχία μὲ τὸ ἠχητικὸ ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τὸ ἀ' μέρος Allegro ma non troppo, un poco maestoso, (κατιόντα διαστήματα

τῆς συγχορδίας ρε ἐλ., πάνω σὲ τρέμολι ἐγγόρδων: ἀκουγόταν μόνο τὸ ἰσοκράτημα) στάθηκε ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσουμε ἔστω τὸ περίγραμμα τῶν θεμάτων, δὲ συζητοῦμε καὶ γιὰ ἀνάπτυξη. Τὰ ἴδια σὸ β' μέρος (Scherzo: Molto vivace—Presto) ποὺ ἄρχισε μονομιᾶς μὲ Presto καὶ σὸ γ' ὅπου ἡ θεία μελωδία τοῦ Adagio molto e cantabile - ἦταν τόσο κατακερματισμένη ὥστε μήτε καὶ ἀκούστηκε. Στὸ φινάλε οἱ Χορωδίες ΕΡΤ (διεύθυνση: Νατάσα Ἀγγελοπούλου) καὶ Δήμου Ἀθηναίων (διεύθυνση: Σταμάτης Μπερῆς), εὐσυνείδητα προετοιμασμένες, δὲ δέθηκαν μὲ τὴν ὀρχήστρα καὶ τοὺς σολίστ; ὅλοι προσπαθοῦσαν νὰ διεκπεραιώσουν εὐσυνείδητα τὸ μέρος τους. Σολίστ γενικὰ ἀξιοπρεπέστατοι ἀλλ' ἀνομοιογενεῖς σὲ ἤχοχρώματα καὶ τραγουδιστικά στυλ, δίκαια ἐστίαζεν καθεὶς εἰς ἑαυτὸν (Michaela Kaune, σοπράνο, Μανουέλα Μπρές, μεσόφωνος, Μάριο Τσεφίρι, τενόρος, Δημήτρης Τηλιακός, βαύτονος). Τὸ κείμενο, *Ἡ Ὁδὴ στὴ Χαρά* τοῦ Σίλλερ ἔχει δεχθεῖ πλήθος ἐπικρίσεων γιὰ τὴν ἀφέλεια, ἀν' ὅχι βλακεία του. Σήμερα μὲ τοὺς «τζιχαντιστὲς» ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὸν κ. Σώυμπλε (alias μετεμψύχωση τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ σὲ... ἀμετανόητον Ἐμπενέζερ Σκρούτζ) ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ μόνον ὁ στίχος *Seid umschlungen Millionen* (ἀγκαλιαστεῖτε, ἑκατομμύρια), καθιστᾷ τέτοιες ἐπικρίσεις, ἐπικαιρότερες παρά ποτέ. Εὐτυχῶς ἡ θεία μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν, θαυμαστός ἠχητικὸς καθεδρικός, μὲ ἀποκορύφωση τὸ ἱκτίνειας ἀρχιτεκτονικῆς φινάλε μᾶς κάνει νὰ ἀγνοοῦμε τελείως τὸ κείμενό της (Αἴθουσα Χρήστου Λαμπράκη, 9.12.2015).
